

Grzegorz GORYŃSKI

Powszechna Wyższa Szkoła Humanistyczna „Pomerania” – Chojnice

PROBLEMY KADR WOJSK OCHRONY POGRANICZA (1945 – 1965) – WYBRANE ZAGADNIENIA (CZ. II)

Mimo, że Wojska Ochrony Pogranicza formalnie powstały 13 września 1945 roku, a 15 maja 1991 je rozformowano¹, to o ich kadrze do chwili obecnej napisano niewiele, chociaż na ich temat, w Archiwum Straży Granicznej i innych, znajduje się bardzo dużo ciekawych materiałów. Warto, jak się wydaje, po nie sięgnąć i podjąć się opracowania monograficznego na ten temat. Niniejsze opracowanie nie wyczerpuje problematyki kadrowej tej formacji, a jedynie ukazuje niektóre złożone jej zagadnienia.

Wszyscy czytają Stalina

W „wychowywaniu” żołnierzy WOP duże znaczenie nadawano także obchodom różnych rocznic, w tym szczególnie tych związanych z Józefem Stalinem. Na przypadającą 21 grudnia 1950 r. jego 71. rocznicę urodzin we wszystkich jednostkach WOP należało:

- „udekorować odpowiednio świetlice oraz wydać specjalne numery gazetek ściennych”;
- „zorganizować zbiorowe czytanie życiorysu Stalina (krótki życiorys Stalina oraz urywki dzieł o Stalinie)... Wykorzystać wyjątki z książki Tołstoja „Chleb”;

W popularyzacji działalności Generalissimusa należało uwzględnić: „udział Stalina w przygotowaniu i kierowaniu Wielkiej Rewolucji Październikowej; w przebudowie ZSRR; w walce przeciwko hitlerowskim najeźdźcom; w walce o pokój oraz jego wkład do nauki marksizmu – leninizmu”².

Zagadnienia historyczne łączono z aktualnymi zagadnieniami kraju i wojska. Objaśniano przyczyny i skutki wydarzeń współczesnych,

¹ WOP funkcjonowały prawie 46 lat, do 15 maja 1991 roku. Formację rozwiązał minister Spraw Wewnętrznych Henryk Majewski, powołując w ich miejsce, na mocy Ustawy z dnia 12 października 1990 roku o Straży Granicznej, nową formację typu policyjnego pod nazwą *Straż Graniczna*.

² ASG, sygn. 151/32, k. 460; Wytyczne do pracy partyjno – politycznej na grudzień 1950 r.

znanych żołnierzom, np. *„Nauki procesu bandy Tatara. Splot spychalszczyzny z dywersyjno - szpiegowską bandą Tatara”*³.

Kierowniczą rolę w działalności ideowo - politycznej w wojsku sprawował Główny Zarząd Polityczny WP, którego szef był wiceministrem ON. Jedno z nich, dotyczące gen. bryg. Stanisława Tatara, które przedstawiam, ukazuje mechanizm indoktrynacji, jaki wówczas stosowano.

W dniu 27 lipca 1951 r. gen. bryg. Ignacy Krzemień, w imieniu szefa GZP WP gen. bryg. Mariana Noszkowskiego, podpisał zarządzenie *„w sprawie akcji propagandowo - agitacyjnej w wojsku w związku z procesem zdrajców narodu polskiego - szpiegowsko - dywersyjnej organizacji Tatara i innych”*. W związku z procesem *„szpiegowsko - dywersyjnej grupy Tatara”* szef GZP WP nakazał przeprowadzić w wojsku *„szeroką pracę propagandową i agitacyjną”*. Jej celem było:

- wykazanie żołnierzom *„zbrodniczej działalności szpiegowsko - dywersyjnej i spiskowej organizacji Tatara i innych - wymierzonej przeciwko naszemu narodowi, niepodległości i wolności Ojczyzny;*
- *spotęgowanie nienawiści do imperialistów amerykańsko - angielskich - podżegaczy do nowej wojny, do ich pachołków polskich spod znaku Mikołajczyka, Andersa, Kopańskiego i Tatary, którzy za dolary amerykańskie, pragnęliby narzucić Polsce niewolę amerykańską;*
- *spotęgować czujność żołnierzy wobec prób penetracji wroga w naszym Wojsku, podnieść odpowiedzialność osobistą za losy Ojczyzny;*
- *doprowadzić do świadomości stanu osobowego, iż najdogodniejszą odpowiedzią na akty wrogiej działalności agentów Londynu i Waszyngtonu - będzie wzmoczenie wysiłków celem umocnienia gotowości bojowej naszego Wojska Ludowego”*.

W związku z tą akcją szef GZP WP nakazał zrealizować następujące zadania:

1. do 29 lipca należało przeprowadzić odprawy starszego aktywu partyjno - politycznego, na których przedstawiciele GZP w związku z procesem wygłoszą informacje;

³ ASG, sygn. 153/21, k. 161; Program szkolenia partyjnego na marzec 1952 r.

2. podobne odprawy należało przeprowadzić z udziałem zastępców dowódców do spraw politycznych i sekretarzy POP pułków i samodzielnych pododdziałów;
3. przeprowadzić zebrania partyjne na których omówić sprawę „*wzmoczenia czujności i walki z przejawami beztroski politycznej i niefrasobliwości oraz wskazać zadania członków partii w związku z procesem*”;
4. od 31 lipca do 2 sierpnia zorganizować należało wiece, na których żołnierze „*potępią zdrajców Ojczyzny – szpiegów amerykańsko – angielskich*”;
5. w okresie od 3 do 5 sierpnia należało wygłosić w związku z procesem referaty dla oficerów, podoficerów zawodowych, pracowników cywilnych i ich rodzin;
6. w czasie trwania procesu zorganizować „*systematyczne czytanie materiałów prasowych oraz zespołowe słuchanie audycji radiowych nadawanych z procesu*”;
7. Poszczególne materiały z procesu należało nadawać przez własne radiowęzły. Zorganizować „*przemówienia żołnierzy przez radio potępiające wrogów i nawołujące do czujności*”;
8. w czasie procesu przeprowadzać należało informacje polityczne;
9. „*przeprowadzać z żołnierzami gawędy pt. Czujność rewolucyjna – nasza niezawodna broń*”;
10. w związku z procesem, do prowadzenia gawęd i referatów zaangażować najbardziej przygotowanych agitatorów i propagandystów;
11. wydać specjalny Notatnik Agitatora, poświęcony sprawom procesu;
12. „*wojskowa prasa centralna i okręgowa obok publikowania materiałów sprawozdawczych z procesu systematycznie zaopatrzyć je w komentarze dotyczące najbardziej istotnych zagadnień. W gazetach zamieszczać wypowiedzi żołnierzy piętnujące zbrodniczą bandę*”;
13. „*aparatus partyjno – polityczny oraz aktywiści partyjni i ZMP–owcy winni stale czuwać nad wytwarzaniem właściwych nastrojów wśród żołnierzy i oficerów oraz umiejętnie, nienerwowo reagować na wszelkie przejawy niezrozumienia u poszczególnych ludzi*”;

14. o nastrojach stanu osobowego oraz o przebiegu tej „*akcji propagandowo – agitacyjnej*” należało codziennie meldować przez łączność specjalną W – Cz⁴.

Zaprezentowany wyżej katalog zadań, jakie miano z żołnierzami zrealizować, ukazuje na niezwykle szeroki zakres indoktrynacji, jakiej poddawano wszystkich. A przecież wszelkie oskarżenia były fałszywe, a procesy sfingowane⁵. Ukazuje on także na stosowany w WP mechanizm oddziaływania na poszczególne grupy żołnierzy, będących w PZPR, a także bezpartyjnych.

Tematyka uwzględniona w programie szkolenia politycznego żołnierzy WOP była szeroka. Nie ograniczała się do zagadnień ściśle wojskowych. Dobierając stosowną tematykę do określonych celów – jakie wówczas realizowano w szkoleniu ideologicznym – celowo tworzono w świadomości uczestników fałszywy obraz. Program szkolenia żołnierzy, który łączył w jedną całość wyszkolenie i wychowanie, miał bowiem kształtować żołnierza „*świadomego i ofiarnego doskonale znającego swoje rzemiosło*”, na dziś i jutro (po wyjściu do cywila) dla ówczesnej władzy.

Realizowany w WOP proces szkoleniowo – wychowawczy spełniał określone wymogi indoktrynacji żołnierzy. Po pierwsze – miał kształtować zakładane umiejętności i nawyki niezbędne żołnierzowi Wojsk Ochrony Pogranicza do właściwej i skutecznej ochrony granic państwa. Po wtóre – kształtować odpowiednie poglądy, przekonania i postawy przyjęte w tamtym czasie „*za jedynie słuszne i obowiązujące*” w Polsce. Pierwszemu celowi służył system szkolenia fachowego. Był on prowadzony z różnym powodzeniem. Osiągane przez brygady nadmorskie wyniki w ochronie granicy państwowej świadczyły, że się sprawdzał. Jego skuteczność zależna była przede wszystkim od możliwości intelektualnych i zainteresowania samych dowódców strażnic i batalionów problematyką wyszkolenia podwładnych. O ile problematyka szkolenia ogólnowojskowego, granicznego i morskiego realizowanego w WOP w okresie 1949 – 1965 nie budziła większych zastrzeżeń, to w świetle aktualnych wartości i ocen, całokształt działalności szkolenia partyjno – politycznego budzi uzasadnione wątpliwości. Proces ten, jak zaznaczyłem wcześniej, stawiał sobie za cel kształtowanie odpowiednich, akceptowanych przez ówczesne władze polityczno – państwowe poglądów, przekonań i postaw oraz wiązanie żołnierzy i pra-

⁴ ASG, sygn. 226/2, k. 133 – 135, Zarządzenie nr 067/Polit. z 27.07.1951 r. Szefa GZP WP.

⁵ J. Poksiński, „*TUN*”. *Tatar – Utnik – Nowicki. Represje wobec oficerów Wojska Polskiego w latach 1949 – 1956*, Warszawa 1992, s.107 – 146.

owników WOP z władzą komunistyczną. Szkolenie polityczne i partyjne było pogłębioną formą propagandy marksizmu – leninizmu w wydaniu dogmatycznym, odbiciem sytuacji i prezentowanych poglądów politycznych tamtego okresu. Czas, a wraz z nim zachodzące zmiany, je zweryfikował. Miało ono również „pokazać sytuację mas ludowych w krajach kapitalistycznych, wzrost nędzy i wyzysku ludzi pracy, pokazać jednocześnie ich walkę z rządami burżuazji i anglo – amerykańskimi podżegaczami wojennymi. Wychowywać żołnierzy w duchu ostrej nienawiści do imperialistów, a szczególnie imperialistów amerykańskich i angielskich”⁶.

„(...) kierując się wytycznymi Biura Politycznego Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej – czytamy w planie pracy GZP na pierwszy kwartał 1951 r. – *pracować uporczywie nad dalszym podniesieniem świadomości politycznej stanu osobowego WP, wychowywać żołnierzy i oficerów w duchu płomiennego patriotyzmu, w głębokiej miłości do naszej ojczyzny – Polski Ludowej, do jej Prezydenta i Rządu, w duchu bezwzględnego oddania i gotowości obrony ziemi ojczystej przed zakusami imperialistów amerykańskich i ich satelitów. Pogłębiać świadomość o kierowniczej roli PZPR w walce naszego narodu o socjalizm, o pokój. Pogłębiać więź wojska z klasą robotniczą, z jej niezmordowaną walką o plan sześcioletni. Popularyzować osiągnięcia 1–szego roku sześciolatki.*

Uczyć żołnierzy miłości ojczyzny na przykładach z naszej historii, na postępowych tradycjach wojskowych Kościuszki, Bema, na bohaterskich postawach Jarosława Dąbrowskiego, Waryńskiego, Kasprzaka, Dzierżyńskiego, na tradycjach bojowych I i II Armii Wojska Polskiego. Szerzej i śmielej nawiązywać do pięknych wolnościowych tradycji naszego narodu, do sławy oręża polskiego.

Krzewiąc umiłowanie kraju rodzinnego, rozwijać równocześnie uczucia internacjonalizmu, uczucia miłości i przywiązania do ZSRR, do towarzysza Stalina, poczucie bratniej więzi z krajami demokracji ludowej i klasą robotniczą krajów kapitalistycznych, z całym obozem pokoju.

Popularyzować uchwały I Kongresu Pokoju.

Na tle militarnych i politycznych klęsk imperializmu amerykańskiego w Korei, ukazywać żołnierzom źródła siły obozu antyimperialistycznego oraz nieuleczalne sprzeczności i słabość obozu imperialistycznego. Wyjaśniać, że imperializm czyni gorączkowe przygotowania wojenne, ale siły obozu pokoju mogą pokrzyżować krwiożercze plany

⁶ ASG, sygn. 151/32, k. 443 – 447, Zarządzenie zastępcy dowódcy 4 Brygady WOP do spraw politycznych dot. szkolenia politycznego i partyjnego szeregowych, podoficerów i oficerów WOP.

imperialistów. Na przykładach budowy komunizmu wykazywać siłę ZSRR i całego obozu pokoju.

Zwalczać fatalistyczne nastroje o nieuniknioności wojny...

Mobilizować nienawiść do imperializmu amerykańskiego, wykazując że odradza on militarizm niemiecki, że reaktywuje hitlerowski faszyzm w Niemczech Zachodnich – śmiertelnego wroga narodu polskiego⁷.

Temu jednostronnemu szkoleniu służyła odpowiednio dobrana literatura dostarczająca prowadzącym szkolenie oraz szkolącym się „argumentów” potwierdzających głoszone treści. Wśród literatury obowiązkowej na pierwszym miejscu umieszczone były prace Stalina, a potem Engelsa, Lenina, Malenkowa i Bieruta. Dzieła głoszące inny punkt widzenia wycofywano z obiegu. Używano przy tym m.in. takiej argumentacji. *„Wydana w r. 1945 książka pt. „Sztuka wojenna w warunkach nowoczesnej wojny” napisana przez gen. Mossora posiada z gruntu fałszywe założenia ideologiczne i doktrynalne, obce naszej marksistowsko – leninowskiej ideologii i opartej na niej nauce wojennej. Wychodząc z ideologicznego i metafizycznego punktu widzenia autor nie uznaje decydującej roli czynnika ustroju społecznego, a co za tym idzie i decydującego wpływu stalinowskich stałych i zmiennych czynników wojny stanowiących fundamentalną naukę i zasadę naszej sztuki wojennej. Główną intencją autora jest obrona idealistycznych burżuazyjnych „klasyków” sztuki wojennej typu „Clausewitza, Moltkiego, Schlieffena” oraz próba wtłoczenia nowych warunków wojny okresu maszynowego w warunkach sztuki wojennej okresu manufaktury. W rezultacie książka gen. Mossora zamiast uczyć i wychowywać – dezorientuje i demoralizuje, szerzy błędne pseudonaukowe teorie sprzeczne z naszą ideologią”⁸*. Inne książki (szczególnie dotyczące historii m.in. Drugiej Rzeczypospolitej) zostały wycofane i nie wolno było ich oficjalnie czytać.

Inną formą wpływania na umysły żołnierzy służby zasadniczej były wszelkiego rodzaju zajęcia świetlicowe. Tam również oddziaływano „ideologicznie”. Zawsze była stosowna na to okazja. *„Miesiąc pogłębiania przyjaźni polsko – radzieckiej”* organizowano w październiku po święcie WP. Aby nadać mu w 1951 r. właściwy wymiar, szef GZP wydał

⁷ ASG, sygn. 226/2, k. 26 – 27, Plan pracy Głównego Zarządu Politycznego na I kwartał 1951 r. (Pismo nr 022/1/0160).

⁸ ASG, sygn. 626/35, k. 131 – 164, Wykaz literatury do szkolenia partyjnego; ASG, sygn. 152/70, k. 152, Zarządzenie nr 017 z 3.05.1951 r. zastępcy dowódcy 16 Brygady WOP do spraw politycznych; ASG, sygn. 151/26, k. 88, Pismo 01821 szefa sztabu 4 Brygady WOP z 25.04.1950 r.; ASG, sygn. 152/70, k. 168, Zarządzenie nr 4 zastępcy dowódcy 16 Brygady WOP do spraw politycznych z 16.02.1951 r. dot. reorganizacji bibliotek w WOP.

stosowne zarządzenie. Miesiąc ten, jak pisał gen. bryg. Marian Noszkowski „(...) będzie manifestacją uczuć przyjaźni i wdzięczności narodu polskiego dla wielkiego Związku Radzieckiego. Zadaniem Miesiąca jest zapoznanie szerokich rzesz społeczeństwa polskiego z pokojową polityką ZSRR, z jego uporczywą walką przeciwko rozpętaniu agresji imperialistycznej w obronie wolności narodów, jak najszerwsze spopularyzowanie konkretnej pomocy udzielonej przez ZSRR Polsce w dziedzinie gospodarczej, technicznej i kulturalnej.

Przeprowadzenie głębokiej, wszechstronnej i systematycznej pracy politycznej w wojsku, w związku z Miesiącem Pogłębiania Przyjaźni Polsko – Radzieckiej, posiada poważne znaczenie dla kształtowania świadomości całego składu osobowego wojska i winno stać się jednym z czołowych zadań aparatu propagandowego i agitatorów w tym okresie.

W pracy tej należy doprowadzić do zrozumienia przez każdego żołnierza znaczenia wywiadu udzielonego przez tow. Stalina korespondentowi gazety „Prawda” w sprawie bomby atomowej, zaszczerpić żołnierzom poczucie niezwalczonej potęgi obozu socjalizmu i demokracji, do którego należy Polska, a na czele którego stoi niezwykły Związek Radziecki. Popularyzować gigantyczną potęgę Armii Radzieckiej uzbrojonej w najnowszą broń – dzieło przodującej radzieckiej myśli naukowej i konstruktorskiej, wprężniętej w służbę pokoju.

W Miesiącu wzmóc pracę nad pogłębianiem zrozumienia przez każdego żołnierza znaczenia sojuszu polsko – radzieckiego dla rozwoju Polski Ludowej, pogłębiać wierność polsko – radzieckiemu braterstwu broni oraz miłości do największego przyjaciela narodu polskiego, wodza postępowych narodów całego świata – Generalissimusa Józefa Stalina. Operować konkretnymi faktami ogromnej pomocy udzielonej ze strony ZSRR naszemu budownictwu oraz WP.

Przeprowadzać wśród składu osobowego pracę wyjaśniającą znaczenie stałego pogłębiania znajomości zasad stalinowskiej nauki wojennej, radzieckiej sztuki wojennej, znaczenia szerokiego korzystania z doświadczeń Armii Radzieckiej.

Podkreślać szeroko, że życie naszej Ojczyzny, życie wszystkich obywateli Polski, nasza przyszłość nierozdzielnie jest związana z sojuszem i przyjaźnią ze Związkiem Radzieckim (...).

W świetlicach żołnierskich urządzić specjalny kącik poświęcony Miesiącowi Pogłębiania Przyjaźni Polsko – Radzieckiej pod hasłem:

*Przyjaźń z ZSRR, pomoc ZSRR, przykład ZSRR – oto podstawowe źródło naszych zwycięstw (B. Bierut)*⁹.

Jak wcześniej prezentowano, tematyka szkolenia „ideologicznego” pokazywała przede wszystkim obraz Polski tamtego okresu, a więc obraz zniekształcony, nieprawdziwy. Miała też pokazać: „jakim krajem była Polska pod rządami burżuazji i obszarnictwa”, zapoznać żołnierzy z „osiągnięciami naszego ludu, w budownictwie pod kierownictwem PZPR i władzy ludowej, przy stałej i braterskiej pomocy ZSRR, wzbudzać zapał do sprawy budownictwa socjalistycznego”. Szkolenie tej grupy miało „dać podstawowe wiadomości o Związku Radzieckim, o jego osiągnięciach zdobytych pod kierownictwem WPK(b) i Generalissimusa J. Stalina, wychowywać w duchu serdecznej przyjaźni do Związku Radzieckiego i braterstwa broni z Armią Radziecką”. Dopelnieniem tych treści miały być obchodzone w wojsku święta. 7 października 1950 r. Dekretem Bolesława Bieruta (Prezydenta RP) 12 października ustanowiono „Dniem Wojska Polskiego”. W uzasadnieniu tego podano, że święto to stanowi się „(...) dla uświęcenia braterstwa broni i wieczystej przyjaźni pomiędzy siłami zbrojnymi Rzeczypospolitej Polskiej a bohaterką Armią Radziecką, ostoją pokoju i socjalizmu, dla upamiętnienia bitwy pod Lenino, w której powstające ludowe Wojsko Polskie w dniu 12 października 1943 r., torując sobie drogę do kraju, odniosło zwycięstwo w pierwszej bitwie nad najeźdźcą faszystowskim”¹⁰.

Natomiast w Wojskach Ochrony Pogranicza do świętowania miała być także inna okazja. Minister Spraw Wewnętrznych Władysław Wicha na początku czerwca 1955 roku podpisał zarządzenie ustanawiające Święto Wojsk Ochrony Pogranicza. „W dniu 10 czerwca 1945 r. objęta została ochrona prastarych granic piastowskich – czytamy w nim – na Odrze i Nysie Łużyckiej. W celu upamiętnienia tej daty oraz w związku z przypadającym w bieżącym roku 10–leciem WOP” nakazał on przyjąć ten dzień jako święto i obchodzić w pierwszą niedzielę po tym dniu¹¹.

Główny Zarząd Polityczny Wojska Polskiego – co wcześniej już zaznaczono – sprawował kierowniczą rolę w działalności ideowo – politycznej. W zarządzie tym formułowano stosowne (właściwe) zarządzenia, wytyczne i instrukcje do „pracy” z wojskiem. Swoje władztwo GZP

⁹ ASG, sygn. 226/2, k. 293 – 295, Zarządzenie nr 099/Polit. szefa GZP Mariana Noszkowskiego (Pismo nr 0995/l/08081 z października 1951 r.).

¹⁰ ASG, sygn. 151/59, k. 22, Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 7.10.1950 r. o ustanowieniu 12 października Dniem Wojska Polskiego.

¹¹ ASG, sygn. 465/50, k. 63, Zarządzenie nr 88/55 ministra Spraw Wewnętrznych z dn. 6.06.1955 r.

WP rozpościerał także na WOP. Z niego do tych wojsk płynęły różne plany, tematyka szkoleń oraz wytyczne do pracy. Tam też należało z WOP dostarczać wszystkie ważne rozkazy i zarządzenia dotyczące zasadniczych spraw życia i służby w WOP¹².

Na efekty takiego szkolenia i wychowania – obok odpowiednio dobranej literatury, wpływ wywierał cały aparat dowódczo – partyjny, jak również poziom ogólnego przygotowania wykładowców, kierowników grup szkolenia politycznego oraz uczestników tego szkolenia. Jego treści wypaczały prawdę. Większość Polaków (w tym także byłych żołnierzy WOP) dopiero niedawno miała okazję przekonać się, jak dalekie od prawdy były wpajane im wówczas przekonania i poglądy. Wielu z nich bardzo boleśnie przeżyło ich konfrontację z rzeczywistością oraz prawdą historyczną.

Korpus osobowy WOP

W dniu 1 stycznia 1949 r. WOP liczyły 21814 etatów. Po 23 miesiącach miały już 27745 (czyli o 5931 więcej – 21%). Kolejne reorganizacje zwiększające liczbę żołnierzy motywowano „*potrzebą dostosowania etatu do potrzeb służby*”. Po przeprowadzeniu zmian wynikających z rozkazu nr 0046/Org. dowódcy WOP ogółem jednostki formacji liczyły w czerwcu 1952 r. aż 33458 etatów. Faktycznie w tym czasie WOP liczył 32.759 wojskowych (2868 of. – w tym starszych 250, 2217 podof. zawodowych, 1170 podchorążych)¹³. Największy stan Wojsk Ochrony Pogranicza osiągnięty w październiku 1953 r. – 33675 wojskowych. W tej liczbie było: oficerów 4189, podchorążych 890, podoficerów nadterminowych 2321, podoficerów służby zasadniczej 4352 i szeregowych 21923). 78% (26275) tych wojsk stanowiła służba zasadnicza

z poboru, a 19,6% (6610) kadra zawodowa. Pierwszą grupę „nienadających się do dalszej służby oficerów, 71 miano zwolnić do 15 grudnia 1948, a drugą, liczącą 83, do 1 lutego 1949 r. Ostateczny termin tych zwolnień miał być zakończony do końca marca tego roku¹⁴.

W chwili przekazywania WOP z MON do MBP stan etatowy oficerów liczył 2673, a faktycznie ich było 2070. Brakowało 603, czyli pra-

¹² ASG, sygn. 240/1, k. 23, Zarządzenie Szefa Sztabu WOP nr 087 z 13.09.1952 r.

¹³ ASG, sygn. 237/6, k. 4; Pismo nr 00922 z 8.05.1952 r.

¹⁴ ASG, sygn. 239/8, k. 39; Zestawienie stanu etatowego WOP według stanu na 1.12.1951; ASG, sygn. 237/6, k. 46 – 50; Rozkaz organizacyjny nr 0046/Org. z 16.05.1952 r. dowódcy WOP; ASG, sygn. 243/4, k. 4; Pismo nr 005000 z 1. 07. 1953 r.; ASG, sygn. 243/4, k. 23; Pismo nr 007555 z 15.10.1953 r.

Z HISTORII OCHRONY GRANIC

wie 23%. Największe braki występowały w korpusach: piechoty – 417, polityczno – wychowawczym – 116, morskim – 20 oraz służbie kwatermistrzostwa – 24 i łączności – 12. W trakcie przekazywania WOP z MON, jak zaznaczyła komisja, stan etatowy oficerów Informacji GIOP nie był jej „bliżej znany”, ponieważ podlegali oni dotąd personalnie pod Główny Zarząd Informacji WP. Ich stan faktyczny wynosił „ok. 110 oficerów”¹⁵. Istotną informacją zawartą w protokole było i to, że komisje odnotowały „konieczność zwolnienia w najbliższych latach (1949 – 1951¹⁶), 14% (688) całości stanu faktycznego, w tym politycznie niepewnych (wszystkich tych ofic. służby przedwojennej, którzy są w obecnej dobie nadal wrogo ustosunkowani do obecnej rzeczywistości”. Zwolnienia te miały w poszczególnych latach wynosić: 1949 – 278 oficerów; 1950 – 212, a w 1951 – 198. Szacunkowe braki na koniec 1951 r. miały wynieść 2060 oficerów: m.in. 1150 w piechocie, 517 wśród polityczno – wychowawczych i 236 kwatermistrzostwa. Plan uzupełnienia tego niedoboru zamierzano uzupełnić w ciągu trzech lat następująca liczbą nowych kadr: 1949 – 768; 1950 – 680 i w 1951 – 612¹⁷.

Na początku lutego 1949 r. faktycznie było 2051 oficerów. Ich niedobór wynosił 22%. Braki te, które najbardziej odczuwano w piechocie i aparacie polityczno – wychowawczym, były „szczególnie odczuwalne w strażnicach, gdzie zamiast 2. oficerów, służbę pełnił w zasadzie 1 lub podoficer zawodowy” – napisał ppłk Ciemieli. „Dodatkową trudność w służbie sprawiało kierowanie oficerów na różnego rodzaju kursy przeszkoleniowe, bez możliwości zastępstwa” – podkreśla on¹⁸.

Największą, liczącą 1616 grupę oficerów, w tym czasie stanowili wychowankowie „ludowego” WP. 105 było z ZSRR. Oficerów: zawodowych, przedwojennych, było 61, a rezerwy 97. Przedwojenni podoficerowie zawodowi byli w liczbie 172. Do pochodzenia „chłopskiego” przyznawało się 834 (ok. 41%), robotniczego 496 (24%), z personelu techniczno – rzemieślniczego 275. 309. wywodziło się z rodzin pracowników państwowych i samorządowych, 45. podało swoje pochodzenie z rodzin wojskowych zawodowych, 58. z inteligencji pracującej, a 21 na przemysłowo – kupieckie. Tylko w 13. przypadkach wymieniono „inne”. Ich wykształcenie można określić, jako niedostateczne. Tylko 70 (3,4%)

¹⁵ ASG, sygn. 222/96, k. 662 – 676; Protokół przekazania WOP MBP przez MON.

¹⁶ Przepis Autora.

¹⁷ Ibidem. W skład komisji wchodził: z MON – gen. broni Popławski (dowódca WL), gen. bryg. Jaroszewicz (III wiceminister ON), płk Turski (szef Dep. Kadr MON) i płk Garbowski (GIOP), a z MBP: gen. bryg. Mietkowski (wiceminister BP), płk Minecki (szef zaopatrzenia MBP), płk Hübner (szef sztabu KBW) i płk Orechwa (dyr. Biura Person. MBP).

¹⁸ ASG, sygn. 1717/21, k.333 – 371; Pismo DWOP nr 0163 z 14.02.1966.

skończyło studia, a 50 ich nie ukończyło. Maturę posiadało 208, a 80 nieukończone liceum. Małą maturą legitymowało się 383. 721 (35.5%) jej nie zdołało uzyskać. Podstawowe „pełne” lub „niepełne” miało 539 (26%). 328 (16%) oficerów miało średnie lub wyższe wykształcenie. To za mało jak na taką liczbę. W późniejszym, nie tak odległym czasie, ich liczba zmniejszy się, gdyż zostaną oni usunięci z WOP. *„Niski poziom wykształcenia kadry oficerskiej był – według płk. Ciempiela – jednym z podstawowych czynników, który powodował iż wielu młodych oficerów w trudnych warunkach służby wykruszało się – przeciętnie każdego roku zwalniano ok. 10% stanu osobowego oficerów”* – podkreśla zastępca szefa Kadr WOP¹⁹.

Na początku kwietnia 1949 r. było 48 dowódców Samodzielnych Batalionów OP. Jedno takie stanowisko nie było jeszcze obsadzone. 25 z nich miało rodowód ludowego WP. 9 to oficerowie ZSRR. 7 było oficerami przedwojennymi, a kolejnych 7 podoficerami sprzed 1939 r. Poziom ich wykształcenia nie był najwyższy. Maturę posiadało 20 z nich, a tylko 2 wyższe studia i 1, który ich nie ukończył. 2 posiadało wykształcenie podstawowe, a 23 niepełne średnie. Według szefa Wydz. Personalnego GIOP ppłk. Krakusa 7 z nich nie nadawało się do zajmowania tych stanowisk²⁰.

Ciekawych danych dostarcza nam analiza przeznaczenia żołnierzy WOP z 1 stycznia 1950 roku. Wynika z niej, że na ogólny stan osobowy 24.275 wojskowych tej formacji, służbę w ochronie granicy państwowej pełniło tylko 9513 (39%). 6835 przypadało na strażnice, a 2678 na pion kontroli ruchu granicznego²¹.

PODZIAŁ STANU OSOBOWEGO WOJSK OCHRONY POGRANICZA

(na 1 stycznia 1950 r.)

Lp.	przeznaczenie	etatowy	faktyczny
	Ogółem	24275	22055
	<i>braki kadrowe</i>		2220 żoł. (9.14 %)

¹⁹ Ibidem.

²⁰ ASG, sygn. 220/14, k. 43 – 69; Sprawozdanie z obecnej polityki personalnej GIOP sporządzone na dzień 30.03.1949 r.

²¹ ASG, sygn. 239/3, k. 39 – 42; Działalność operacyjno – służbowa WOP w dniu 1.01.1950 r.

Z HISTORII OCHRONY GRANIC

1.	D WOP + węzeł łączności	299 (1.23%)	283 (1.16%)
2.	szkoły i kursy (etatowe)	2582 (10.63%)	3326 (13.68%)
3.	szkoły i kursy (nie etatowe)	0	184 (0.75%)
	razem szkoły	2582 (10.63%)	3510 (14.45%)
4.	dowództwa, sztaby brygad i batalionów liniowych	970 (3.99%)	1019 (4.19%)
5.	zwiad i organy informacji brygad oraz batalionów liniowych	752 (3.10%)	562 (2.32%)
6.	zaopatrzenie i służby pomocnicze	2201 (9.07%)	2252 (9.27%)
7.	czasowo nie pełniący służby	0	853 (3.52%)
8.	ochrona i warty	826 (3.41%)	1436 (5.92%)
9.	do ochrony granicy	14242 (58.67%)	12140 (50.01 %)
	czasowo nie pełniący służby w strażnicy		569
	czasowo nie pełniący służby w GPK		108
	funkcyjni w strażnicach i GPK		1950
	ogółem - czas. nie pełniący służby		2627 (21.63 % do ochrony)
	bezpośrednio do służby w ochronie granicy:		9513 (39.18 %)
	- przez strażnice		6835 (28.15 %, tj. 1.9 żoń.)
	- przez GPK, MGPK, PKMRG i PKRR		2678 (11.03 %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie ASG, sygn. 239/3, k. 39 - 42.

W okresie dwóch kolejnych lat nie zmieniło się dużo w zakresie kierowania żołnierzy do służby w bezpośredniej ochronie granicy państwowej. Ukazuje to zestawienie etatowe żołnierzy WOP z początku grudnia 1951 r. dzielące ich na: pełniących służbę bezpośrednio na granicy oraz stanowiący zabezpieczenie służby. Na tak zwaną „granicę” przeznaczono ogółem 53.76% etatu WOP. Największą ich liczbę prze-

znaczono dla strażnic – 38.18% (780 oficerów, 1768 podoficerów i 8044 szeregowych). Między graniczne placówki kontrolne i morskie GPK oraz bataliony portowe rozdzielono 10.89% etatu (409 o., 676 podof. i 1934 szer.). Na punkty kontroli małego ruchu granicznego (PKMRG) i punkty kontroli ruchu rybackiego (PKRR) zajęto 2.26%, czyli 146 podoficerów i 482 szeregowych. Prawie tyle samo otrzymała służba morska – 2.43% (85 o., 304 podof. i 286 mar.). Pozostała część etatu WOP – 46.24%, stanowiło zabezpieczenie służby. Największą jej część, 17.26% (391 o. 890 podchorążych, 695 podof. i 2813 szer.) przeznaczono dla szkół i kursów. Dowództwo WOP i sztaby brygad pochłonęły 14.16% etatu, czyli 1016 oficerów, 1216 podoficerów oraz 1699 szeregowych. Nieco więcej, przeznaczono na pośredni szczebel dowodzenia – na sztaby batalionów, 14.82% etatów (787 o., 1310 podof. i 2014 szer.)²².

Z analizy tej wynika, że 12.831 etatów (w tym 2194 oficerskich), przeznaczono na różnego rodzaju działania „obsługowe”, nie związane z bezpośrednią ochroną. Ich udział w pracy na granicy był zapewne znikomy, gdyż działania kontrolne trudno zaliczyć do ochrony granicy. Ciekawostką jest i to, że na „granice” zagwarantowano tylko 1274 wszystkich etatów oficerskich – 36.7%. Dysproporcja ta zapewne była jeszcze większa, gdyż dużo oficerów brakowało, szczególnie na najniższych szczeblach dowodzenia, czyli w pododdziałach granicznych – strażnicach i GPK.

W dniu 1 stycznia 1949 r. etatowo korpus oficerów liczył 2673 wojskowych (w tej liczbie oficerowie starsi liczyli 702 czyli 26,3% ogółu), a faktycznie było ich 2067. Braki wynosiły więc ok. 22.7%. Faktycznie oficerów starszych było tylko 165 (23%) w tym 7 pułkowników, a młodszych 1902. Największą grupę stanowili porucznicy – 809 i podporucznicy – 574. Razem było ich 1383, czyli 72% wszystkich oficerów młodszych oraz 67% wszystkich oficerów. Ciekawostką jest fakt, że w żadnej z 13 jednostek OP (12 brygad + 41 Samodzielny Batalion) nie było oficera w stopniu pułkownika²³.

O ile w połowie marca 1946 r. w Departamencie WOP służbę pełniło łącznie 39 oficerów, w tym 17 starszych, to pod koniec kwietnia 1949 r. w GIOP pełniło służbę 150 wojskowych (113 of., 26 podof. zaw., 11 szer. i 21 prac. kontraktowych) oraz 11 oficerów będących poza wspomnianym etatem²⁴.

²² ASG, sygn. 239/8, k. 40; Zestawienie stanu etatowego WOP na 1.12.1951 r.

²³ ASG, sygn. 222/96, k. 683 – 687; Stan etatowo – ewidencyjny WOP na 1.01.1949 r.

²⁴ ASG, sygn. 220/5, k. 23 – 30; Obsada etatowa GIOP sporządzona 27.04.1949 r., tamże, sygn. 217/45, k. 15 i 18.

Z HISTORII OCHRONY GRANIC

Na początku 1950 r. WOP liczył 24275 etatów, a faktycznie służyło tu 22055 żołnierzy. Do służby na granicy zgodnie z etatem przewidziano 58,67% stanu osobowego, ale faktycznie ilość ta wynosiła 50,01%. Po odjęciu od tego stanu czasowo nie pełniących służb i funkcyjnych ze strażnic i placówek kontroli ruchu granicznego, bezpośrednio do służby w ochronie granicy gotowych było 39,18%, czyli 9513 żołnierzy. Z tego przez strażnice WOP 6835 wojskowych – 28,15% ogólnej liczby, a przez GPK 2678 – 11,03%. Z czego wynikała taka niska liczba żołnierzy zaangażowanych do ochrony granicy? Otóż 14,45% stanu osobowego WOP była w różnego rodzaju szkołach i uczelniach. Braki kadrowe wynosiły 9,14%, a niezdolnych czasowo do służby było 3,52%. Tylko te trzy wartości sprawiły, że 6583 żołnierzy było wyłączonych z działalności służbowej tej formacji²⁵.

Natomiast w grudniu 1950 r. stan osobowy WOP wynosił już 26509 żołnierzy i był wyższy w porównaniu ze styczniem tego roku o ok. 8,5% czyli o 2234 żołnierzy. 23960 (1831 oficerów, 1221 podof. zawodowych, 2350 podof. sł. zasadniczej, 15998 szeregowych i 2559 elewów) z nich służyło w brygadach WOP, których²⁶ było 13.

Zmiany etatowe jakie w WOP przeprowadzono od 1949 do 1953 r., przyczyniły się do znacznego – o czym już wcześniej mówiono – zwiększenia ilości żołnierzy tej formacji, a także ilości pododdziałów bezpośrednio ochraniających granicę Polski. W kwietniu 1954 r. do służby na granicy zaangażowane były: 52 bataliony, którym podlegały 284 strażnice; 47 Granicznych Placówek Kontrolnych; 44 Placówki Kontroli Ruchu Rybackiego oraz 13 Punktów Kontroli Małego Ruchu Granicznego.

Taka struktura Wojsk Ochrony Pogranicza, jak się okazało, była nieefektywna, wyjątkowo kosztowna i w ocenie Dowództwa WOP wymagała gruntownych zmian. Na początku listopada 1954 r., w wyniku zmian etatowych nastąpił ok. 2% spadek ilościowy WOP. Od tego czasu powoli, aczkolwiek systematycznie zmniejszono liczebność tej formacji. W listopadzie 1955 r. WOP liczył jeszcze 32.736 etatów wojskowych (3971 oficerskich, 1111 podoficerów nadterminowych, 26.884 służby zasadniczej z poboru i 770 podchorążych) oraz 349 pracowników kontraktowych – cywilnych (bez pracowników fizycznych)²⁷.

²⁵ ASG, sygn. 239/3, k. 39 – 42; Podział stanu osobowego WOP według służb z 1.01.1950 r.

²⁶ ASG, sygn. 226/34, k. 25 – 26; Wykaz stanu osobowego WOP z 1.12.1950 r.

²⁷ ASG, sygn. 1280/16, k. 378, Not. służbowa z dnia 27.11.1955 r. dot. zagadnień organizacyjnych.

Spółeczeństwo domagało się złagodzenia obowiązujących na pograniczu przepisów i udostępnienia dla wypoczynku plaż oraz gór. Podejmowane przez Dowództwo WOP w latach 1955 – 1956 próby zmian organizacyjnych nie zyskały pełnej akceptacji Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Resort ten realizując postanowienia Rady Ministrów – o zmniejszaniu Sił Zbrojnych dążył do znaczniejszych redukcji etatowych, a w efekcie ostatecznym do osiągnięcia dużych oszczędności. Dlatego też zgłaszano i rozpatrywano różne projekty, m.in. zgłoszoną przez MSW w lutym 1956 r. propozycję połączenia KBW i WOP w jedną formację. Ostatecznie zdecydowano się na rozstrzygnięcie nakazujące zmniejszyć etat WOP o 5000 wojskowych²⁸, co jak się wydaje, było słusznym rozwiązaniem. Podjęto wówczas decyzję o zwolnieniu do rezerwy aż 761 oficerów, a 31 przeniesiono do innych JW²⁹.

Jaka była kadra zawodowa WOP początku 1956 r.? Ogółem w tym czasie były 5082 stanowiska dowódcze i kierownicze. 3971 przeznaczono dla oficerów, a 1111 dla podoficerów nadterminowych. Stanowisk dowódczych (wyodrębnionych) ogółem było 15,5% (617 – od dowódcy WOP, brygady do kierownika sekcji) oraz 3354 etatowe stanowiska kierownicze dla oficerów. Ich obsada, jak się wydaje, była właściwa, jeśli za kryterium oceny bierzemy kierowanie tą formacją. Nieobsadzonych stanowisk dowódczych pozostawało 32, a innych – niższych 357. Wolnych było także 290 etatów podoficerskich. W sumie na początku 1956 r. 679 stanowisk czekało na obsadzenie³⁰.

Więcej światła na kadrę zawodową WOP, a szczególnie korpus oficerski rzucają inne dane, dotyczące obsady stanowisk w tej formacji. Na etatowo 3971 stanowisk oficerskich, oficerów było 3459. 512 brakowało. Z ogólnej ich liczby, na 1131 zgodnie z etatem, oficerów starszych było zaledwie 255 (8%). Na etat: 14 generałów i 65 pułkowników było tylko 7 pułkowników (0.2% ogółu), czyli jeden przypadał na 494 oficerów. Można było wówczas powiedzieć, że korpus oficerski WOP na „podporucznikach stoi”. Było ich najwięcej spośród wszystkich stopni – 1438 (ok. 42% wszystkich of.). Jeżeli do tej liczby dodamy jeszcze 1136 poruczników i 94 chorążych, widzimy, że ci najmłodszy, niedoświadczony jeszcze, a także stosunkowo słabo wykształceni oficerowie, stanowili grupę 2638 osób, czyli ponad 76% ogółu wszystkich oficerów. Poza etatem pozostawiono jeszcze 123 oficerów, z czego 106 przebywało na

²⁸ ASG, sygn. 1280/18, k. 262 – 263; Notatka służbowa dowódcy WOP nr O – 00758 z 5.07.1956 r. do dowódcy WW.

²⁹ ASG, sygn. 1717/21, k. 333 – 371; Pismo DWOP nr 0163 z 14.02.1966.

³⁰ ASG, sygn. 1285/408, k. 62; Obsada dowódczych i kierowniczych stanowisk w WOP (na 1.01.1956).

Z HISTORII OCHRONY GRANIC

różnego rodzaju kursach i uczelniach, a pozostali w dyspozycji Oddziału Kadr WOP³¹.

**Zestawienie obsady stanowisk (oficerskich i podoficerskich)
Wojsk Ochrony Pogranicza**

(stan na 1 stycznia 1956 r.)

Lp.	Stanowiska etatowe	STANEWIDENCYJNY																
												Podofic. nadterminowi						
1	Gen	14		6	8	-	-	-	-	-	14							14
2	Plk	69		1	21	36	5	2	-	-	65							65
3	Pptk	288			11	125	91	35	1	-	263							263
4	Mjr	739			1	41	292	307	35	1	677							677
5	Stan. Ofic. starszych	21			1	4	5	5	-	-	15							15
6	Kpt	1415					141	559	541	16	1257	12	7				19	1276
7	Por	1228						175	721	58	954	45	25				70	1024
8	Ppor	52							85	17	102							102
9	Chor	-							-	-	0							0
10	Stan. Ofic. młodszych	145					2	53	55	2	112	6	5	1	-	12		124
	Razem Stan. Ofic.	166			1	4	7	58	55	2	127	6	5	1		12		139
11	St. sierż	1111									0	260	349	107	3	719		719
	Ogółem wojskowych	5082		7	42	206	536	1136	1438	94	3459	323	386	108	3	820		4279
12	W dyspozycji Oddziału Kadr						1	5	10	1	17							17
13	Na szkoleniach i kursach				5	13	16	51	21	-	106							106

Źródło: ASG, sygn. 1285/408, k. 54.

³¹ ASG, sygn. 1285/408, k. 54, Zestawienie obsady stanowisk oficerskich i podoficerskich w WOP.

Podział stanowisk (3962 etaty) oficerskich na początku maja 1956 r. w WOP był zróżnicowany. W tym czasie w WOP było 3527 oficerów, z czego 97 było w akademiach lub na KDO. Do pełnego stanu brakowało 435 (prawie 11%). Najwięcej etatów wynoszący 45% ogółu (1777) liczyła służba liniowa (pion dowódczy), a 1471 z nich było obsadzonych. Polityczna, pod względem wielkości, była na drugim miejscu i zajmowała 19% (770) etatów, z czego 698 było obsadzonych. Pion zwiadu liczył tylko 321 etatów (8%). Tyle samo liczyła służba tyłów. Łącznie miała 266 etaty (ok. 7%) i prawie wszystkie były obsadzone. Kolejno, pod względem liczebności etatów były służby: medyczna – 119, morska – 109, weterynaryjna – 77, finansowa – 56, uzbrojenia – 43, samochodowa – 36, inż. saperska – 29, chemiczna – 27 i sprawiedliwości 12³². W tym czasie na 3527 obsadzonych stanowisk oficerskich było tylko 307 oficerów starszych, z tego aż 92 w DWOP³³.

We wrześniu 1965 r., czyli prawie 10 lat później, ilość etatów oficerskich była o 1170 mniejsza (ok. 30%), ale też zniwelowały się istniejące różnice. Największą, podobnie jak poprzednio, grupę etatów stanowili oficerowie piechoty, których było 792 (z których obsadzono 715). Na drugim miejscu znalazł się korpus WSW – w skład tej grupy wliczono zwiad – 517 (474). Na trzecim byli oficerowie KRG – 474 (394). Kolejne zajmowali polityczni liczący 414 (379). Kwatermistrzostwo liczyło 228 etatów (222), łącznie 179 (153), marynarki wojennej 143 (133), samochodowych 115 (95). Służba zdrowia liczyła 87 (87), kwaterunkowo – budowlana 73 (71), inżynieryjna i administracji po 41 (38), uzbrojenia 39 (37), lotnictwa 37 (30), chemiczna 31 (26), wojsk radiotechnicznych 26 (21) i weterynarii 18 (17). Po kilka etatów liczyły natomiast pionierzy: artylerii 5 (2), sprawiedliwości 4 (4) i topografii 2 (2). Ogółem, w tym czasie w WOP było 2544 oficerów. Do pełnego ukończenia brakowało 248 (ok. 8.9%)³⁴.

W maju 1956 roku Dowództwo WOP liczyło 285 oficerów, z czego 92 było oficerami starszymi. Najliczniejszą komórką organizacyjną był „sztab”, liczący 83 oficerów (w tym 30 starszych). Zarząd Tyłów (od 1 grudnia 1956 r. – Kwatermistrzostwo³⁵) liczył 65 oficerów (18),

³² ASG, sygn. 1285/408, k. 106; Podział oficerów WOP między służby (wg. stanu na 1.05.1956 r.).

³³ ASG, sygn. 1285/408, k. 107; Zestawienie oficerów jedn. WOP na 4.05.1956 r.

³⁴ ASG, sygn. 1717/21, k. 277 – 278; Pismo DWOP nr 01756/ Kdr. z 3.09.1965 r.; tamże, sygn. 1717/21, k. 276; Zestawienie stanów etatowych i faktycznych oficerów WOP na dzień 1.09.1965 r.

³⁵ Nazwę SŁUŻBA TYŁÓW na SŁUŻBA KWATERMISTRZOWSKA we wszystkich jednostkach WOP wprowadzono 1 grudnia 1956 r. na podstawie zarządzenia organizacyjnego dowódcy WW nr 028/WW z 22.11. 1956 r. ASG, sygn. 990/3, k. 518, Zarządzenie Szefa Sztabu WOP nr PI – 08 z 5.12.1956 r.

Z HISTORII OCHRONY GRANIC

Zarząd Polityczny – 43 (16), Zarząd VII (Zwiad) – 27 (10) oraz Oddział Kadr – 22 (5). Pozostałe komórki były znacznie mniejsze i liczyły maksymalnie kilkunastu oficerów, jak Oddział Finansowy – 12 (2). Po 6 liczyły: dowództwo (5), Wydział Uzbrojenia (2), Samodzielna Kompania Łączności i GPK Okęcie. Oddział Służby Morskiej składał się z 8 (4) oficerów, a w Kancelarii Głównej był 1³⁶.

W połowie 1956 r. oceniono wykształcenie całej kadry zawodowej (3432 oficerów i 877 podoficerów) WOP. Był on niski, by nie powiedzieć bardzo zły. Tylko 2% (66) oficerów miało wyższe wykształcenie, a 0,6 (21) niepełne wyższe. Podoficerów z tak wysokim wykształceniem nie było. Średnie miało: 10% (359) oficerów i 0,6 (6) podoficerów. Podstawowe natomiast osiągnęło ok. 37% (1261) oficerów i 43% (374) podoficerów. Tych drugich z niepełnym podstawowym było 36% (319), a oficerów ok. 8% (263). Niepełne średnie miało ok. 43% (1462) oficerów i 20% (178) podoficerów. Tylko 1775 oficerów i 318 podoficerów uzupełniało edukację na poziomie szkoły średniej, czyli 54,3% ogółu tych, którzy taką wiedzę powinni osiągnąć. 1094 (32%) oficerów i 212 (24%) podoficerów w ogóle zrezygnowało z nauki³⁷. Jej stan potwierdzał tylko tezę, „*nie matura lecz chęć szczerą robi z Ciebie oficera*”. Przytoczone dane ukazują średnią dla całego WOP. Szczegółowe liczby dla części brygad były niestety jeszcze bardziej niekorzystne. Uzupełnianie wykształcenia kadra zawodowa zakończyć miała w 1960 r.

W połowie 1961 r. 34 oficerów i 3 podoficerów zawodowych WOP ujawniła swoją przynależność w czasie II wojny światowej do: Polskiej Partii Robotniczej, Gwardii Ludowej lub Armii Ludowej³⁸.

**Oficerowie i podoficerowie WOP
należący w czasie wojny do: PPR, GL, AL.
(według stanu na 30 września 1961 r.)**

stopień	Imię i nazwisko	Do jakiej organizacji	Od kiedy
kpt.	Stanisław Jedynak	PPR	1943
por	Franciszek Borski	AL.	1942
mjr	Józef Kupiec	GL	1943

³⁶ ASG, sygn. 1285/408, k. 104; Stan oficerów Dowództwa WOP na dzień 1.05.1956 r.

³⁷ ASG, sygn. 1285/408, k. 66; Zestawienie liczbowe wykształcenia ogólnego oficerów i podoficerów nadterminowych WOP na 1.07.1956 r.

³⁸ ASG, sygn. 1717/21, k. 137 – 140; Pismo nr Kdr – 2071 z 30.09.1961 r.

Z HISTORII OCHRONY GRANIC

kpt.	Edward Szczupak	GL i AL.	1943
ppłk	Jan Romańczak	PPR i GL	02.1943
mjr	Stanisław Gawęcki	AL.	10.03.1944
mjr	Jan Przygoda	PPR i AL.	1944
kpt.	Kazimierz Nowak	GL	06.1943
kmdr ppor.	Ignacy Kicia	PPR i AL.	04.1944
mjr	Ryszard Wiak	AL.	03.1944
ppłk	Sylwester Kościak	AL.	09.1944
kpt.	Bolesław Nička	PPR i AL.	1943
mjr	Edward Warda	GL	1943
mjr	Marian Adach	AL.	07.1944
por.	Jan Śmielowski	AL.	01.1944
ppłk	Henryk Garbowski	AL.	1943
mjr	Roman Gądek	AL.	02.1942
por	Jan Jastrzębski	AL.	01.1944
mjr	Kazimierz Kolasiński	AL.	02.1944
mjr	Władysław Majdak	AL.	01.1944
por.	Stefan Szczypuch	AL.	1943
kpt.	Jan Szopski	AL.	04.1944
mjr	Zygmunt Walczak	GL 1942, AL. 1944	
por.	Jan Wozniński	AL.	1943
mjr	Lucjan Dąbrowski	AL.	07.1943
mjr	Mieczysław Zakrzewski	AL.	07.1943
kpt.	Bolesław Monart	AL.	1944
mjr	Zbigniew Łuczaj	AL.	1943
kpt.	Stanisław Skowron	AL.	1942
kpt.	Adam Gniewiak	AL.	04.1944
mjr	Józef Górajek	GL	03.1943
mjr	Ludwik Kukier	GL 04. 1944,	AL. 05.1945
mjr	Stanisław Pajęczkowski	GL	1943
mjr	Bogumił Wójcik	AL.	09.1944
st. sierż	Jan Dziedzic	AL.	1943
st. sierż	Marian Sieroń	AL.	1943
st. sierż	Eugeniusz Mielczarek	AL.	1944

Źródło: ASG, sygn. 1717/21, k. 137 - 140.

Na początku 1965 r. stan etatowy WOP przedstawiał się inaczej niż dziesięć lat wcześniej. Ogółem, liczył on 24641 wojskowych

Z HISTORII OCHRONY GRANIC

oraz 667 prac. cyw. i był niższy o 8095 etatów niż w 1955 r. Jego obsadzenie było zróżnicowane, jeśli chodzi o kadre zawodową. Na korpus oficerski składało się 3255 stanowisk. W tej liczbie było m.in.: 17 generalskich i 1079 oficerów starszych (33.3% etatu). Faktycznie w tym czasie było: 2 generałów, 779 oficerów starszych (26% wszystkich oficerów), 2243 oficerów młodszych i 6 chorążych. Korpus podoficerski dzielił się na trzy grupy: zawodowych, nadterminowych oraz służby zasadniczej i wynosił 4442 etaty. Faktyczna ilość podoficerów zawodowych to 1109. Do pełnego ich stanu brakowało aż 418. Tę lukę zastępowali podoficerowie nadterminowi – 317, których w ogólnym etacie nie było oraz 2915 służby zasadniczej, których faktycznie było 1533. Na liczbę 16626 szeregowych było ich faktycznie 17347. W tej liczbie było 2441 elewów, których ilość 2205 osób uwzględniał etat³⁹. Dowództwo WOP w lipcu 1965 r. liczyło ogółem 298 etatów oficerskich. Z tej liczby 291 było obsadzonych oficerami, a na jednym czasowo obowiązki pełnił podoficer zawodowy⁴⁰.

Obsada etatowa stanowisk oficerskich Dowództwa WOP (według stanu na dzień 24 lipca 1965 r.)

stopień	Imię i nazwisko	Stanowisko	Od kiedy w WP
Dowództwo i sztab			
gen. bryg.	Eugeniusz Dostojewski	dowódca WOP	31.08.1943
kpt.	Stanisław Olech	kierownik sekretariatu	16.05.1949
plk	Bronisław Wąsowski	szeft sztabu	9.05.1945
plk	Feliks Stramik	zastępca szefa Sztabu ds. operac. -	25.09.1944
plk	Feliks Sikorski	zastępca szefa Sztabu ds.org. mob., szef Oddz. Org. Mob.	25.05.1943
mjr	Alojzy Nowak	cenzor WOP	7.07.1948
Oddział Operacyjny			
plk	Teofil Bielecki	szeft Oddz.	27.05.1943
ppłk	Wacław Kasztelan	zca-szeft wydz. operacyjnego	10.05.1945
kmdr por.	Mikołaj Andrzejuk	starszy pomoc. ds.morskich	9.10.1944
mjr	Jan Janeta	starszy pomoc. ds.lotnictwa	30.08.1946

³⁹ ASG, sygn. 1611/40, k. 1 – 2; Stan etatowy i osobowy WOP. Stan na 1.01.1965 r.

⁴⁰ ASG, sygn. 1717/21, k. 215 – 251.

Z HISTORII OCHRONY GRANIC

Wydział Operacyjny			
ppłk	Edward Granat	zca szefa wydz.	22.05.1945
ppłk	Franciszek Dziadykiewicz	starszy pom. Sz. Wydz.	13.05.1944
ppłk	Piotr Kocybała	starszy pomocnik	26.09.1944
ppłk	Zdzisław Polak	starszy pomoc. ds.psów służb.	25.08.1944
mjr	Zbigniew Kotuła	pomocnik szefa wydz.	16.04.1945
mjr	Wacław Adamczyk	pomocnik szefa wydz.	12.07.1947
mjr	Jan Sęk	pomocnik szefa wydz.	12.07.1947
	vacat	pomocnik szefa wydz.	
Wydział Sprawozdawczo - Dyżurny			
ppłk	Leszek Nesterowicz	szef wydz.	18.10.1944
mjr	Bronisław Szewczyk	starszy pomocnik	1.07.1948
mjr	Tadeusz Wypierczuk	pomocnik szefa wydz.	13.04.1945
mjr	Bolesław Monart	pomocnik szefa wydz.	17.09.1945
mjr	Henryk Tomaszewski	pomocnik szefa wydz.	10.09.1944
mjr	Wawrzyniec Kaspryszak	pomocnik szefa wydz.	15.08.1944
Oddział Łączności i Obserwacji Technicznej WOP			
płk	Stanisław Łuczynski	szef Oddziału	29.06.1944
Wydz. Org. Łączności i Szkolenia			
ppłk	Józef Rzewuski	szef Wydz.	15.11.1944
ppłk	Władysław Kairo	starszy pom.sz. wydz.	15.05.1943
ppłk	Tadeusz Kobylański	starszy pom.sz. wydz.	6.11.1944
mjr	Ryszard Wolfram	pomocnik szefa wydz.	25.11.1944
Wydz. Techniczny			
płk	Józef Grabowski	szef wydz.	6.06.1944
ppłk	Henryk Jusiński	starszy pom.sz. wydz.	1.11.1944
mjr	Zdzisław Flis	starszy pom.sz. wydz.ds Rlok	29.09.1947
mjr	Adam Załuskowski	starszy pom.sz. wydz.	19.06.1945
kpt.	Tichoń Szyszko	pomocnik szefa wydz.	30.06.1950

Z HISTORII OCHRONY GRANIC

Wydz. Zaopatrzenia			
ppłk	Edward Dobranowski	szef wydz.	22.04.1945
mjr	Czesław Maciejewski	starszy pom.sz. wydz.	27.09.1948
kpt.	Stefan Mijas	starszy pom.sz. wydz.	1.03.1952
ppor.	Mieczysław Wiatr	pomocnik szefa wydz.	25.11.1955
Oddział Organizacyjny - Mobilizacyjny			
plk	Franciszek Sawicki	zca szefa oddz.ds mobilizac.	20.05.1943
Wydz. Organizacyjny - Etatowy			
ppłk	Tadeusz Góra	<u>sz.wydz-zca sz.O ds. Org.</u>	27.03.1945
mjr	Henryk Kowalski	starszy pom.sz. wydz.	12.04.1945
kpt.	Henryk Wyrwich	pomocnik szefa wydz.	9.07.1947
Wydz. Mobilizacyjny			
ppłk	Michał Skiepmo	zca szefa Wydz.	7.07.1947
mjr	Kazimierz Garbowski	starszy pom.sz. wydz.	16.05.1949
mjr	Edward Makarewicz	starszy pom.sz. wydz.	26.01.1945
mjr	Władysław Skiba	starszy pom.sz. wydz.	18.05.1945
Wydz. Uzupelnien			
ppłk	Władysław Zawadzki	szef wydz.	20.04.1944
ppłk	Feliks Rysak	zca szefa wydz.	24.12.1943
ppłk	Olgierd Charytonowicz	starszy pom.sz. wydz.	26.08.1944
mjr	Zbigniew Łuczaj	starszy pom.sz. wydz.	15.09.1944
mjr	Tadeusz Biegaj	starszy pom.sz. wydz.	10.10.1946
mjr	Zenon Kubicki	pomocnik szefa wydz.	6.07.1948
Wydz. Szyfrowy			
ppłk	Ludwik Pietrowiak	szef wydz.	15.04.1945
kpt.	Józef Granat	starszy pom.sz. wydz.	17.04.1945
mjr	Stanisław Pająk	starszy pom.sz. wydz.	10.01.1946
kpt.	Jerzy Wojciechowski	pomocnik szefa wydz.	22.05.1945
kpt.	Władysław Barkowski	pomocnik szefa wydz.	18.05.1949

Z HISTORII OCHRONY GRANIC

ppor.	Jan Drelich	pomocnik szefa wydz.	9.07.1947
Wydz. Organizacji i Kontroli Szkolenia			
ppłk	Czesław Ramza	zca szefa wydz.	2.02.1945
mjr	Zenon Kochanowski	starszy pom.sz. wydz.	23.06.1945
ppłk	Antoni Szewczyk	starszy pom.sz. wydz.	16.05.1945
ppłk	Jerzy Krajewski	starszy pom.sz. wydz.	12.12.1944
ppłk	Edmund Winnicki	starszy pom.sz. wydz.	10.06.1944
mjr	Witold Pawlikowski	pomocnik szefa wydz.	13.05.1949
mjr	Wacław Sawicz	pomocnik szefa wydz.	27.07.1944
mjr	Kunicki Franciszek	pomocnik szefa wydz.	20.07.1944
Sekcja WF i Sportu			
	vacat	kierownik sekcji	
mjr	Edward Górzyński	starszy pom.kier. sekcji	30.06.1948
Sekcja Zaopatrzenia			
mjr	Edward Opoka	kierownik sekcji	24.04.1945
kpt.	Jan Oświeczyński	st. pomocnik kier. Sek	26.06.1951
Zarząd Polityczny WOP			
płk	Jan Puławski	zca dcy WOP-szef ZPolit.	20.05.1944
ppłk	Ryszard Sienkiewicz	sekretarz KPart. WOP, zca szefa ZP	10.09.1944
płk	Stanisław Majcher	zca szefa ZP	4.11.1944
Oddział Organizacyjny ZP			
płk	Edward Tarała	szef oddziału	24.08.1944
ppłk	Czesław Rutkowski	zca szefa oddz.	13.04.1945
mjr	Mieczysław Widermański	starszy inspektor	16.04.1945
ppłk	Wojciech Sypuła	starszy inspektor	13.08.1945
mjr	Antoni Głowacz	starszy inspektor	12.10.1944
mjr	Stanisław Ziółkowski	inspektor	5.07.1948
mjr	Kazimierz Antos	inspektor	16.05.1949
mjr	Antoni Stefanowicz	st. instruktor ds. mobilizac.	1.11.1944

Z HISTORII OCHRONY GRANIC

Oddział Propagandy ZP			
ppłk	Władysław Zieliński	szef oddz.	29.07.1945
ppłk	Michał Świetlik	zca szefa oddz.ds. Kult.-Oświat.	5.04.1945
ppłk	Augustyn Pawiński	st. instr.ds.propagandy spec.	15.09.1945
mjr	Czesław Żmuda	st. instruktor szkol.polit.	9.07.1947
mjr	Jerzy Lukowski	st. instruktor szkol.polit.	24.06.1950
ppłk	Rudolf Szarowski	st. instr.ds.agitacji	10.07.1947
mjr	Henryk Kramarczuk	st. instr. ds.amator.twórczości artystycznej, klubów i świetlic	2.10.1951
mjr	Henryk Frydryczak	st. instr. ds. oświaty, bibliotek i kin	15.05.1947
ppłk	Ignacy Wojtak	starszy lektor	7.07.1947
mjr	Włodzimierz Walczyk	instruktor kult.-oświat.	12.05.1949
mjr	Antoni Jóźwiak	instruktor ds.zaopatrzenia i finans.	13.04.1945
Komitet Partyjny WOP			
plk	Sylwester Kościak	zastępca sekretarza	9.04.1945
plk	Antoni Krasicki	zastępca sekretarza	15.05.1943
ppłk	Jan Przygoda	starszy instruktor	12.04.1945
mjr	Józef Wodecki	starszy instruktor	6.07.1948
mjr	Edward Wiśniewski	instruktor	1.07.1948
Komitet Partyjny DWOP			
plk	Jan Kruk	sekretarz	2.02.1944
Redakcja pisma "Granica"			
ppłk	Zdzisław Banasiak	redaktor naczelny	7.07.1948
mjr	Zbigniew Rychta	zca red. naczelnego	3.07.1948
kpt.	Zbigniew Dobrzański	kier.działu ogólnowojskowego	17.05.1949
kpt.	stefan Sagański	kier.działu propagandowego	26.06.1950
ppor.	Stanisław Kot	kier.działu łączn.z czytelnikami	5.11.1957
mjr	bogdan Jankun	redaktor techniczny	18.05.1949
Czołówka Filmowa			
ppłk	Edward Feja	kierownik	22.03.1945

Z HISTORII OCHRONY GRANIC

kpt.	Jan Chodkiewicz	operator kroniki WOP	18.07.1944
Klub Dowództwa WOP			
mjr	Eugeniusz Szkudlarek	kierownik	14.04.1945
Zarząd Zwiadu			
gen.bryg.	Józef Waluk	zca dcy WOP ds.zwiadu, szef ZZ	14.09.1946
plk	Hipolit-Władysław Słowiński	zca szefa ZZ	5.09.1944
plk	Wiktor Prokopczyk	szef oddz.kontrwywiadu (KW)	15.05.1944
plk	Jan Goszczyk	zca szefa oddz. KW	15.03.1945
ppłk	Seweryn Asman	st.pom. szefa oddz.KW	29.01.191947
ppłk	Zbigniew Jakubiak	st.pom. szefa oddz.KW	1.07.1945
ppłk	Edmund Warda	st.pom. szefa oddz.KW	17.03.1945
mjr	Kazimierz Turczyński	st.pom. szefa oddz.KW	1.10.1947
mjr	Tadeusz Bochenek	pomocnik szefa oddz.KW	19.06.1948
mjr	Tadeusz Jawoszek	pomocnik szefa oddz.KW	8.07.1948
mjr	Janusz-Stanisław Jurasek	pomocnik szefa oddz.KW	1.05.1949
mjr	Jerzy- Franciszek Roman	pomocnik szefa oddz.KW	10.05.1949
mjr	Józef Sakrajda	pomocnik szefa oddz.KW	19.05.1949
mjr	Stanisław Walkowski	pomocnik szefa oddz.KW	12.07.1947
mjr	Zdzisław -Jan Zygmunt	pomocnik szefa oddz.KW	21.09.1947
Oddział Śle Jczy ZZ			
plk	Stefan Ziótek	szef oddz.	23.04.1945
ppłk	Zenon-Kazimierz Zamożny	st.pom. szefa oddz.śl.	21.02.1945
mjr	Joachim Kulwas	pomocnik szefa oddz.śl.	28.03.1945
mjr	Roman-Tomasz Olenderek	pomocnik szefa oddz.śl.	11.11.1946
mjr	Zygmunt Szmikowski	pomocnik szefa oddz.śl.	20.09.1947
ppłk	Zenon Jackiewicz	szef wydz. Szkoleniowego	14.01.1945
ppłk	Stanisław Subda	st.pom.szefa wydz.Sz.	22.08.1944
mjr	Marian Czerwiński	st.pom.szefa wydz.Sz.	10.05.1949
kpt.	Mirosław Bielski	pom.szefa wydz.Sz.	18.06.1951

Z HISTORII OCHRONY GRANIC

mjr	Władysław Bednarczyk	szef wydz. Ogólnego	15.11.1949
mjr	Stanisław Niemirowicz	st.pom.szefa wydz. Ogól.	15.04.1945
Oddział Kadry			
plk	Kazimierz Faryna	szef oddz.	maj 1943
plk	Marian Ciempiel	zca szefa oddz., szef Wydż.Ogól.	30.11.1944
mjr	Wiktor Mergiel	st.pom.szefa O.ds.mobilizac.	17.05.1949
Wydział Ogólny			
ppłk	Czesław Fidyk	zca szefa wydz.	20.04.1945
mjr	Franciszek Jokiel	st. pom.szefa wydz.	17.05.1949
mjr	Wacław Grześ	pom.szefa wydz.	11.11.1944
mjr	Andrzej Koziaka	pom.szefa wydz.	12.09.1950
Wydział Oficerów Ogólnowojskowych			
ppłk	Karol Rosiak	szef wydz.	31.07.1945
mjr	Stanisław Nowaczyk	st. pom.szefa wydz.	5.07.1948
mjr	Tadeusz Najder	st.pom.szefa wydz.	19.05.1949
mjr	Jan Pierkowski	st.pom.szefa wydz.	29.05.1944
Wydział Oficerów Służb			
ppłk	Bernard Proszkiewicz	szef wydz.	24.04.1945
ppłk	Józef Kurzewski	st.pom.szefa wydz.	4.11.1945
mjr	Henryk Kobylec	st.pom.szefa wydz.	7.05.1945
mjr	Zdzisław Kalinowski	st.pom.szefa wydz.	15.09.1951
mjr	Stanisław Trojanowski	pom.szefa wydz.	15.09.1951
Oddział Służby Uzbrojenia			
plk	Bernard August	szef oddziału	20.05.1943
Wydział Planowania i Zaopatrzenia			
ppłk	Karol Gosiorek	szef wydz.	31.05.1945
kpt.	Józef Klemba	st.pom.szefa wydz.	16.05.1947
kpt.	Bolesław Przybyliński	st.pom.szefa wydz.	5.07.1948
Wydział Kontroli Technicznej i Remontu Uzbrojenia			

Z HISTORII OCHRONY GRANIC

ppłk	Kazimierz Krygielski	szef wydz.	16.04.1945
kpt.	Piotr Kołosowski	st.pom.szefa wydz.	23.07.1944
ppor.	Henryk Banasik	pom.szefa wydz.	10.11.1954
Szefostwo Służby Morskiej WOP m. Gdańsk			
kpt.	Alojzy Kozber	kierownik sekcji uzbrojenia	23.06.1951
kpt.	Jan Król	kierownik warsztatu	5.05.1949
Szefostwo Służby Samochodowej			
plk	Józef Bęgowski	szef służby	20.01.1945
ppłk	Ludwik Niedzwiecki	zca szefa służby -szef wydz. Eksp.i Rem.	15.08.1943
mjr	Stanisław Polanica	oficer finansowy	22.06.1950
mjr	Tadeusz Tomsia	st.pom.szefa wydz.	22.06.1950
mjr	Jan-Jakub Draps	st.pom.szefa wydz.	1.09.1943
kpt.	Władysław Hałubiec	pom.szefa wydz.	25.09.1953
ppłk	Zdzisław Olek	szef wydz.Inspekcji i Szkoleń	15.09.1944
mjr	Marian Springer	st.pom.szefa wydz.	16.05.1949
mjr	Juliusz Antończyk	st.pom.szefa wydz.	16.06.1951
por.	Władysław Krzosek	st.pom.szefa wydz.	27.09.1956
ppłk	Aleksander Cislowski	szef wydz.Zaopatrzenia	25.02.1945
kpt.	Eligiusz Gołąb	st.pom.szefa wydz.	5.05.1945
Szefostwo Służby Inżynierskiej			
plk	Leonard Ciesielski	szef służby	28.02.1944
mjr	Marian Zawada	zca szefa	1.12.1952
kpt.	Jan Owczarski	st. pomocnik szefa	15.11.1950
mjr	Zygmunt Pernal	st. pomocnik szefa	24.09.1951
kpt.	Anatol Czajka	pomocnik szefa	13.09.1952
Szefostwo Służby Chemicznej			
ppłk	Arkadiusz Pacewicz	szef służby	22.08.1944
mjr	Jan Bukowski	st.pom.szefa ds.szkolenia	24.09.1949
ppłk	Zygmunt Szymanek	pom.szefa ds. zaopatrzenia	17.09.1944

Z HISTORII OCHRONY GRANIC

por.	vacat Stanisław Szypozzyński	pom.szefa ds.analiz i powiadam. pom.szefa ds. rozpoznania	20.09.1958
Oddział Finansów WOP			
plk	Adam szpakowski	szef oddziału	12.07.1944
ppłk	Wacław Wasilewski	szef wydz.budżetu-zca szefa Odd.	11.09.1944
ppłk	Kazimierz Wolniak	st.pom.szefa wydz.budżetu	11.06.1945
mjr	Henryk Szpajda	st.pom.szefa wydz.budżetu	21.10.1946
mjr	Jan PułECKI	pom.szefa wydz.budżetu	5.08.1949
mjr	Zenon Elster	pom.szefa wydz.budżetu	18.10.1948
mjr	Tadeusz Misiak	szef wydz.rewizji finan.OF	21.10.1948
mjr	Franciszek Stankiewicz	st.księgowy rewident	15.04.1945
mjr	Kazimierz Dutka	st.księgowy rewident	22.08.1946
mjr	Jan Ławysz	księgowy rewident	3.07.1944
kpt.	Władysław Polański	księgowy rewident	12.05.1949
mjr	Jerzy Lewandowski	księgowy rewident	18.05.1949
	vacat	księgowy rewident	
Sekcja Finansowa Dowództwa WOP			
mjr	Bolesław Czechowski	kierownik sekcji	20.05.1949
kpt.	Tadeusz Tomusiak	pomocnik kierownika	15.09.1951
Szefostwo Służby Morskiej WOP m. Gdańsk			
mjr	Jan Tomaszewski	kierownik sekcji finansów	22.06.1950
kpt.	Tadeusz Krawczyk	pomocnik kierownika	15.09.1951
Kwaternistrzostwo WOP			
plk	Stanisław Bański	kwaternistrz-zca dcyWOP	10.07.1943
plk	Edward Bodzicz	zca kwaternistrza	16.04.1943
plk	Emil Cwiąkała	szef sztabu kwat.	1.02.1945
ppłk	Alfred Osiński	zca kwat.ds.planowania	23.08.1944
mjr	Dionizy Dąbrowski	zca kwat.ds.mobilizac.i planow.	30.10.1946
mjr	Wiesław Grobelny	pom.kwat.	23.09.1947

Z HISTORII OCHRONY GRANIC

Wydział Mundurowo - Taborowy			
plk	Henryk Mordeusz	szef wydz. -szef sf. Mund. Tab.	1.02.1945
ppłk	Józef Chomicz	st.pom.szefa wydz.	26.07.1944
mjr	Ireneusz Smolnik	st.pom.szefa wydz.	18.05.1945
mjr	Heronim Piotrowski	pom.szefa wydz.	31.08.1944
Wydział Żywnościowo - Furażowy			
ppłk	Stefan Stawiarz	szef wydz. -szef st. Żywnościow.	17.02.1944
mjr	Sergiusz Sienicki	st.pom.szefa wydz.	1.04.1944
mjr	Zenon Przysucha	st.pom.szefa wydz.	26.02.1945
kpt.	Jan Kulik	pom.szefa wydz.	7.06.1947
por.	Marian Jarczyński	pom.szefa wydz.	15.09.1952
Wydział Inspekcji i Rewizji			
plk	Bolesław Dudziak	szef wydz.	22.05.1943
	vacat	zca szefa wydz.	
ppłk	Bernard Kaczmarek	st.rewident	18.05.1943
ppłk	Tadeusz Mazur	st.rewident	18.08.1944
kpt	Roman Pankowski	rewident	18.01.1954
mjr	Zygmunt Taczanowski	rewident	1.12.1952
mjr	Władysław Manikowski	rewident	20.09.1947
Wydział MPS			
ppłk	Stanisław Sałek	szef wydz.	5.05.1943
kpt.	Stefan Lewandowski	pomocnik szefa wydz.	28.06.1950
Sekcja socjalna			
mjr	Jan Modrzejewski	kierownik sekcji	21.05.1949
Wydział Administracyjno - Gospodarczy DWOP			
plk	Mieczysław Hołod	szef wydz.	10.03.1944
ppor.	Marian Kmiecik	pom.szefa wydz.ds.żywn.-mund.	10.07.1947
kpt.	Witold Kołak	pom.szefa wydz. ds.remontów	1.08.1954
kpt.	Alojzy Chorzelewski	pom .szefa wydz.ds. kwat. -ekspl.	19.05.1949

Z HISTORII OCHRONY GRANIC

Szefostwo Służby Morskiej WOP m. Gdańsk			
mjr	Ryszard Lewkowicz	kwatermistrz	19.09.1949
kpt.	Stanisław Fedec	kier.sekcji żywnościowej	10.07.1947
mjr	Tadeusz Kłonowski	kier.sekcji mundurowej	16.04.1944
kpt.	Stanisław Murawski	pom.kier.sek.mund.	12.09.1950
Wydział Kwaterunkowo -Eksplatacyjny			
plk	Józef Kupiec	szef wydz.-szef st.kwat.-ekspl.	27.11.1949
ppłk	Władysław Peterleitner	st.po.szefa wydz. ds.nieruchom.i terenów	1.08.1944
mjr	Jan Sołtysiński	pom.sz.wydz.ds.plan. I finans.	16.06.1951
kpt.	Tadeusz Bogucki	pom.sz.wydz.ds.zaopatrzenia	12.05.1949
por.	Roman Łodykowski	inspektor - instruktor ppoż.	15.06.1962
Wydział Inwestycji i Remontów			
plk	Zbigniew Stępak	szef wydz.-szef st.inwest.-rem.	19.04.1945
ppłk	Roman Frąckowiak	zca szefa wydz.	3.03.1955
kpt.	Kazimierz Krzysztof	st.pom.sz.wydz.ds.nadz.wyk.rob.	18.10.1948
mjr	Ryszard Witkowski	st.pom.sz.wydz.ds.nadzwyk.rob.	1.12.1952
mjr	Tadeusz Oberdak	st.pom.sz.wydz.ds.nadzwyk.rob.	1.05.1955
ppor.	Kazimierz Kapuściński	pom.sz.wydz.ds.nadz.wyk.rob.	25.05.1965
ppor.	Ryszarda Dębiński	st.pom.sz.wydz.ds.dokument. i oceny projektów	12.03.1964
ppor.	Aleksander Kulawiak	st.pom.sz.wydz.ds.wyk.rob.sanitar.	15.03.1965
kpt.	Tadeusz Kamiński	st.pom.sz.wydz.ds.dokument.elekt.	15.12.1957
kpt.	Stanisław Orankiewicz	pom.sz.wydz.ds.zaopatrzenia	15.07.1952
Szefostwo Służby Weterynaryjnej			
plk	Bazyli Tiuchtj	szef st.- gł.epizotolog-jedn.odp. za zabezp.weter.MSW	1.01.1945
mjr	Józef Wyszyński	st.pom.szefa st.	5.02.1953
Oddział Służby Medycznej WOP			
plk	Edward Zakrzewski	szef oddz.	1.08.1943
Wydział Orzeczeniowo - Szkodowy			
plk	Juliusz Landau	szef wydz..-Przew.Gł.Kom.Lek.	14.09.1944

Z HISTORII OCHRONY GRANIC

mjr	Ireneusz Jakubiak	członek.Gł.Kom.Lekarskiej	18.01.1955
Wydział Profilaktyczno - Lecznicy			
mjr	Edward Pisarek	szef wydz.-Gł.Epidemiolog	8.01.1954
mjr	Andrzej Rutkowski	epidemiolog	17.01.1955
Wydział Normatywno - Prawny			
plk	Franciszek Jarzyna	szef wydz.-radca prawny dowódcy WOP	27.02.1945
ppłk	Eugeniusz Rułko	st.radca prawny	10.10.1943
kpt.	Roman Ptasieński	st.radca prawny	4.02.1958
Centrałne Archiwum WOP			
mjr	Adam Gniewiak	kierownik	23.08.1944
por.	Edmund Barszcz	pomocnik kierownika	15.06.1951
Kancelaria Główna Sztabu DWOP			
	cz.p.o. st.sierz.zawod.Wacław Laskowski		
Szefostwo Służby Morskiej WOP m. Gdańsk			
kmdr	Henryk Romanek	szef sf.mor.-zca dcy WOPds.mor.	24.03.1945
kmdr por.	Mieczysław Głusik	zca sz-szef wydzofer.-szkol.	29.04.1945
kpt.	Aleksander Lelewski	pom.sz.sf.ds.ewid.kadr.	12.07.1947
Wydział Operacyjny - Szkoleniowy			
kmdr por.	Stanisław Budkiewicz	st.pom.szefa wydz.	15.07.1943
kmdr ppor.	Henryk Olasek	ofic.nawigacji	14.02.1945
kmdr ppor.	Bogusław Cudny	ofic.art.i broni podwod.	30.06.1951
kmdr por.	Wacław Babraj	ofic.obserwacji i łączności	26.07.1945
kpt.	Tadeusz Reder	ofic.ds.radiolok. I hydroakustyki	27.08.1951
mjr	Bolesław Fronczak	oficzabezp.chemicznego	25.05.1947
Wydział Techniczno - Eksploatacyjny			
kmdr	Zbigniew Konopka	szef wydz.	15.10.1944
kpt.	Wiesław Milewski	st.pom.sz.wydz.ds.eksploatacji	17.07.1952
kmdr ppor.	Zbigniew Rolicz	pom.szefa ds remontów	20.10.1952
kmdr ppor.	Czesław Trojanowski	pom.szefa wydz.ds.kadłub.	25.04.1955

Z HISTORII OCHRONYGRANIC

kpt.	Bogdan Szymański	pom.sz.wydz.ds.elektrycznych	27.08.1951
por.	Jan Wojciechowski	pom.sz.wydz.ds.eksploat.	1.09.1953
kpt.	Władysław Orzechowski	pom.sz.wydz.ds.koszt.i umów	20.06.1951
Sekcja Nadzoru Polskiego Ratownictwa Okrętowego			
kmdr ppor.	Zbigniew Smal	kierownik sekcji	1.08.1955
kmdr ppor.	Kazimierz Sosnowski	st.pom.kierownika	21.09.1949
Rejonowe Przedstawicielstwo Nadzoru Budowy i Remontu Okrętów			
kmdr por.	Zbigniew Dąbrowski	szef przedstawicielstwa	20.10.1952
kpt.	Henryk Piekut	st.przedstawiciel	10.07.1953
kpt.	Konstanty Paszkiewicz	przedstawiciel	15.06.1946
	vacat	przedstawiciel	
	vacat	przedstawiciel	
kmdr ppor.	Stanisław Mańkowski	przedstawiciel	4.11.1952
Wydział Zaopatrzenia Techniczno - Okrętowego			
kmdr por.	Zenon Cieślak	szef wydziału	24.06.1950
kmdr ppor.	Henryk Skowrya	st.pom.szefa wydz.ds.planowa.	20.09.1944
kpt.	Władysław Śniegocki	pom.szefa wydz.ds.ewid.i kontr.	26.07.1952
kpt.	Kazimierz Grzeszyk	pom.szefa wydz.ds.zamówień	16.07.1952
kpt.	Tadeusz Pałka	pom.szefa wydz.ds.zamówień	24.06.1950
Sekcja Zaopatrzenia i Eksploatacji Sprzętu Łączności i Obsługi Technicznej			
kpt.	Stanisław Jasnorzewski	kierownik sekcji	21.08.1946
Warsztat Łączności			
por.	Stanisław Suszek	kierownik	26.09.1953

Źródło: ASG, sygn. 1717/21, k. 215 - 251.

Jego struktura, w porównaniu ze organizacją dowództwa Głównego Inspektora Ochrony Pogranicza z października 1948 r. była wyjątkowo rozbudowana. W końcu 1948 r. w dowództwie GIOP były tylko 42 etaty oficerskie, z czego 2 były jeszcze nie obsadzone⁴¹.

⁴¹ ASG, sygn. 219/44, k. 151 - 155.

Z HISTORII OCHRONY GRANIC

Obsada stanowisk oficerskich Głównego Inspektoratu OP
(według stanu na 28 października 1948 r.)

Lp.	Stanowisko	stopień, imię i nazwisko
1	Główny Inspektor OP	ptk Roman Garbowski
2	Zca Gł.IOP ds. polityczno - wychowaw. -szef Zarządu Pol.-Wych	ptk Franciszek Mróz
3	radca prawny	kpt. Aleksander Hlawaty
4	szef sztabu	ptk Mikołaj Grajworoński
5	szef Wydziału I, zca szefa sztabu	ppłk Włodzimierz Bowturkiewicz
6	kier.sekcji operacyjnej, zca szefa wydz.	mjr Zbigniew Warchal
7	kierownik sekcji sprawozdawczej	mjr Mieczysław Fraczak
8	kierownik sekcji psów służbowych	por. Jan Lisak
9	szef Wydziału II	ppłk Marian Kwiatkowski
10	zca szefa wydz.	mjr Zenon Jarosz
11	szef Wydziału III - szef łączności GIOP	ptk Antoni Rodniewski
12	szef Wydziału IV	ppłk Daniel Wilk
13	kierownik sekcji organizacyjnej	vacat
14	kierownik sekcji ewidencji i statystyki	mjr Roman Gajewski
15	szef Wydziału V	ppłk Dymitr Chomiccki
16	szef Wydziału VI	mjr Tadeusz Chorabik
17	kierownik sekcji ruchu granicznego	mjr Roman Parzyński
18	kierownik sekcji konfliktów granicznych	kpt. Roman Bury
19	szef Wydziału VII - zca Gł. IOP ds. .spec.	Mikołaj Sajko
20	zca szefa wydz. VII	ppłk Jakub Leiber
21	kierownik sekcji I	mjr Henryk Karczewski
22	kierownik sekcji II	mjr Wasyl Gabiejew
23	kierownik sekcji III	mjr Aleksander Grylak
24	kierownik referatu ewidencji	por. Aleksander Kuperma

Z HISTORII OCHRONY GRANIC

25	szef Wydziału Personalnego	ppłk Ignacy Krakus
26	kierownik sekcji ogólnej - zca szefa Wydz.	mjr Natan Geringfeld
27	kier.sek.Ewid.-Statyst.,Awans. i Odznaczeń	mjr Kazimierz Grzesik
28	kier.referatu Prac.Cyw.Adm.Wojska	por. Mieczysław Serwiński
29	prokurator	ppłk Jakub Lubowski
30	zca prokuratora	kpt. Zbigniew Tucker
31	szef służby saperskiej	płk Stanisław Więckowski
32	szef służby uzbrojenia	ppłk Stefan Cymbarewicz
33	szef Wydziału IX	vacat
34	szef Wydz.Inspekcji Kwatermistrzowskiej	mjr Bolesław Minko
35	zca szefa Wydz.ds planu	mjr Piotr Moos
36	starszy inspektor żywnościowy	kpt. Edward Bieniecki
37	st.inspektor mund.-taborowy	mjr Julian Zdanowicz
38	st.inspektor samochodowy	mjr Aleksander Oberhard
39	inspektor kwat.-eksploatacyjny	por. Mikołaj Bosakinski
40	st.inspektor st.sanitarnej	mjr Stefan Skupień
41	st.inspektor st.weterynaryjnej	płk Antoni Meier
42	kierownik GPK Okęcie Lotnisko	kpt. Tadeusz Jarmoliński

Źródło: ASG, sygn. 219/44, k.151 – 155.

Goryński Grzegorz; Problemy Kadr Wojsk Ochrony Pogranicza (1945 – 1965) – wybrane zagadnienia (cz. II), Biuletyn Centralnego Ośrodka Szkolenia nr 1-2/2012, Koszalin 2012, s. 119 - 152.